

Osmanlı'nın mağlup olduğu son deniz savaşlarından birini gösteren bir yağlı boya tablo

Afrika Misyonerleri Cemiyeti: Beyaz Babalar (Peres Blancs)

Ahmet KAVAS*

Atıf/©: Kavas, Ahmet, (2004). Afrika Misyonerleri Cemiyeti: Beyaz Babalar (Peres Blancs), Milet ve Nihal, 1 (2), 9-39.

Özet: Fransa'nın 1830 yılından itibaren Cezayir'i işgalinin ardından Katolik Kilisesi göçmen olarak buraya götürülen Fransızlar için bir başpiskoposluk kuruldu. 1868 yılında bu makama tayin edilen Charles Lavigerie isimli din adamı kısa zamanda kıtanın kuzey, doğu ve batı bölgelerinde misyonerlik faaliyetlerine hız vererek yerlileri Hıristiyanlaştırmaya başladı. Bu amaçla Afrika Misyonerleri Cemiyeti'ni (Société des Missionnaires d'Afrique) kurdu ve bu kurum içinde Beyaz Babalar (Pere Blancs) ve Beyaz Rahibeler (Soeurs Blanches) adıyla erkeklerle ve hanımlara hitap etmek üzere iki ayrı birim oluşturdu. Hedef kitle olarak ise kuzey ve batı Afrika'da Müslümanlar seçildi. Cezayir'de bu faaliyet daha ziyade salgın hastalıklar sonucu ailelerini kaybeden Müslüman çocuklarının yetimhanelere alınması ve buradaki eğitimleri esnasında Hıristiyanlaşmaları şeklinde gerçekleşti. Siyah Afrika olarak da adlandırılan Sahra'nın güneyindeki toplumlarda ise daha ziyade ticareti yasak olduğu halde henüz tacirlerin ellerinde bol miktarda köle bulunmaktaydı. Bunların tacirlerden alınıp azat edilmeleri ve ardından eğitilerek Hıristiyanlaştırılmaları için çalışıldı. Yaklaşık yüz kırk sene önce başlayan bu Katolik misyonerlik hareketi halen çoğunluğu Avrupalı din adamından oluşan binlerce misyoneriyle Afrika kıtası üzerindeki faaliyetlerini yoğun bir biçimde devam ettirmektedir. Çalışmalarında daha ziyade misyonerlerinin yerli unsurları öğrenip yaşamalarını tavsiye eden Afrika Misyonerleri Teşkilatı kıtada edindikleri bilgi ve tecrübeleri sayıları iki bini bulan eserleriyle basılı hale getirdiler. Günümüzde İslam Dünyası ile kurmaya gayret gösterdikleri diyalog faaliyetlerini merkezi Roma'da bulunan Arap ve İslam Tetkikleri Papalık Enstitüsü (PISAI) adlı kurumun bir yayını olan *Islamochristiana* adlı dergiyle desteklemektedirler.

Anahtar Kelimeler: Beyaz Babalar (Peres Blancs), Misyonerler, Lavigerie, Hıristiyanlık, Afrika Misyonerler Teşkilatı

* Doç. Dr., TDV İslam Araştırmaları Merkezi, ahmet.kavas@isam.org.tr

Avrupalıların XIX. yüzyılın ikinci yarısında hız verdikleri dünyanın farklı bölgelerini sömürgeleştirme faaliyetleri kısa zamanda Müslümanların yoğun olarak yaşadığı topraklara yöneldi. Bu durum, aynı zamanda İslam dünyasının en güçlü devleti sayılan Osmanlı Devleti'nin de her geçen gün idaresindeki yerlerin hakimiyetini kaybetmesi, hatta değişik coğrafyalardaki Müslüman toplumları üzerindeki nüfuzundan mahrum kalması anlamına geliyordu. Dünya tarihinde az rastlanan bu ani değişim beraberinde her türlü kültürel, siyasi, iktisadi ve özellikle dini alanlarda farklılaşmalara sebep oldu. Avrupa kültürünün ezici bir şekilde baskın konuma getirilmesi, köklerini tarihten alan güçlü hanedan devletlerinin yıkılarak yok edilmesi, yeraltı ve yerüstü zenginliklerinin benzerine hiçbir asırda rastlanmayan bir şekilde batılı güçlerin eline geçmesi ve en önemlisi her bölgenin kendi insanların asırlardır muhafaza ettikleri inançlarını terk etmeye başlaması büyük bir değişiklikti. Bu dönemde işgal edilen yerlerdeki insanların tamamına yakınına üçüncü dünya ülkesi vatandaşı muamelesi yapılması, aslında, kendileri için menfi bir durum iken sömürgeciler açısından ciddi bir kazanımdı.

Sömürgecilik, Ortaçağdan sonra uzun zamandır kendi içine kapanan Hıristiyan din adamlarının ciddi bir hareket başlatmalarına sebep oldu. Avrupalı güçlerin ve daha ziyade sömürgelelerdeki idarelerin desteğini alan misyoner teşkilatları ulaşabildikleri her toplumu kendi dinlerine kazandırmak için hedef kitle gördüler. Afrika- lı Müslümanlar, bu süreçte, üzerinde gayret sarf edilmesi gereken birinci derecede önemi hâiz yerlilerdi. Çünkü onlar belli bir kültür ve medeniyetin içerisinden geliyorlar ve yerli inanç sahibi kimselere göre bunların yapılacak tebliği kavramaları daha kolay olacaktı. İki asırdır devam eden Avrupalıların bu Hıristiyanlaştırma faaliyetleri çoğunlukla bu amaca yönelik başta Fransızlar olmak üzere, İngilizler, Amerikalılar ve Almanlar ile diğer Hıristiyan ülkeler tarafından kurulan misyoner teşkilatları vasıtasıyla sağlandı (Ajayi, Crowder, 1992: 121; Kavas, 2002: 448-449).

Sömürge idareleri kendi ülkelerinin kiliseleriyle XIX. asrın son çeyreğinde epeyce yakınlaştılar. Özellikle Fransa bu konuda en güzel örneği teşkil eder. Çünkü 1875 yılında değişik ülkelerde bulunan Katolik misyonerlerin dörtte üçü Fransız olup rahibe ve rahip toplam sayıları 20.000'nin üzerindeydi. Fransa'nın Bretagne ve Alsace-Lorraine bölgeleri daha fazla misyoner çıkarıyordu. Afrika'da İspanya işgalindeki Ekvator Ginesi ile İtalyan sömürgeleri olan Etiyopya ve Libya dışında kıtanın her tarafında Fransız misyonerlerine rastlamak mümkündü. 1960'lı yılların başında eski sömürgelere bağımsızlıkların verildiği zaman, yeryüzü genelinde Katolikler içinde 15.000 misyoner ile Fransa başı çekiyordu. Onu Belçika (8.000), İtalya (7.800), Hollanda (7.065), İrlanda (7.000) ve Kanada (3.950) takip ediyorlardı. Diğer Avrupa ülkeleri de Afrika'ya misyoner gönderme konusunda bir yarış içindeydiler. Cezayir ve ardından Tunus'un da Fransa tarafından işgaliyle her ikisine birden başpiskopos tayin edildi. Lavigerie'nin 1868 yılında kurduğu misyoner cemiyetinde 1957 yılında 3.168 misyoner faaliyet göstermekteydi ve bunların arasında 936 Fransız vardı (Alméras, 1963: 267-268; Kavas, 2004: 12-14).

Bu konuda en ciddi faaliyette bulunanların başında kendisine hedef kitle olarak sadece Afrika kıtasını seçen Fransız din adamlarından le Béarnais Charles Martial Allemand Lavigerie gelmektedir (Lebrun, 1989: 156; Stora, 1991: 34). Onun kurduğu ve bir araya getirip yetiştirdiği Beyaz Babalar (Pères Blancs) adlı misyoner teşkilatı Afrika Misyonerleri Cemiyeti (la Société des Missionnaires d'Afrique) olarak 1868 yılından günümüze kadar aralıksız çalışmalarına devam etmektedir.

31 Ekim 1825 tarihinde Fransa'nın Pyrénées dağlık bölgesindeki Bayonne'nun Huire adlı küçük bir kasabasında doğan Lavigerie'nin babası Léon bir gümrük memuruydu. On yaşında iken ailesi Bayonne'a bağlı Beaulieu isimli başka bir kasabaya taşındı. Bir yıl sonra Hıristiyanların kurban tenâvülü ayinine katılması onun papazlık yolunda attığı ilk adım kabul edilir. 1840 yılında Laressore

seminerinde orta öğrenimine başladığında Bayonne piskoposuna daha on beş yaşında köy papazı olmak istediğini söylemişti. Bu sebeple gerekli eğitimini tamamlamak için 1843 yılında Paris'e giderek buradaki Saint-Sulpice Büyük Semineri'ne kaydoldu ve Issy'de iki yıl felsefe okumasının ardından rahip cübbesini giydi. İki yıl sonra Paris İlahiyat Semineri'ne giren Lavigerie buradan 1847 yılında Ecole des Carmes adıyla bilinen Paris Katolik Fakültesine geçti. 2 Haziran 1849 tarihinde Saint-Sulpice'e tekrar dönerek önce papaz çömezi, ardından papaz oldu. Ecole des Carmes'a Paris Başpiskoposu tarafından gönderilen Lavigerie henüz yirmi dört yaşındayken Urfa Hıristiyan Okulu (Ecole chrétienne de l'Edesse) hakkında bir doktora tezi hazırladı. İkinci tez olarak ise Latince ilk çağların kilise tarihçilerinden Hégésippe hakkında yeni bir tez daha tamamladı. Bu fakülte bünyesinde yetişenlerden ilk doktora unvanına kavuşan Lavigerie'ye üniversitelerden hocalık teklifleri gelmişse de o Ecole des Carmes ve Sorbonne'da kilise tarihi hocalığı yapmayı tercih etti (Cussac, 1940: 10-15).

Kırım Savaşı'nın (1853-1856) ardından Baron Cauchy tarafından doğudaki Hıristiyanları Roma kilisesine döndürmek için Oeuvre des Ecoles d'Orient adlı bir kurum faaliyete geçirilmişti. Onun 1857 yılında ölümü üzerine buranın başına Lavigerie geçti. 1860 yılında Suriye ve Lübnan bölgesindeki Hıristiyanlara karşı büyük bir kıyım yapıldığı yolunda Avrupa'da haberler dolaşıyordu. Evsiz kaldığı iddia edilen Hıristiyanlara yardım yapmak amacıyla bütün Fransa'yı şehir şehir gezmekle yetinmeyen Lavigerie, İrlanda, İngiltere, İspanya, İtalya ve Almanya piskoposlarına da müracaat ederek çok miktarda para topladı. Yardımları kendi eliyle Fransa misyoneri sıfatıyla bölgeye götürdü. Burada Osmanlı Devleti memurlarının yerli Müslümanlarla birlikte Hıristiyanlara acımasız davrandıkları kanaatindeydi. Şam'a uğradığında ise uzun yıllar Fransa'ya karşı direnen Emir Abdülkadir ile karşılaştı (Durand, 1975: 383)

2 Haziran 1860 tarihinde kendisine papazlık verilen Lavigerie daha sonraki dönemlerde Fransa'nın yüksek rütbeli papazlarından

(prélat) birisi oldu. Sorbonne Üniversitesi'nde kilise tarihi profesörü (professeur d'histoire écclesiastique), 1856 yılında ise Doğu Okulları Müdürü (Directeur de l'oeuvre des Ecoles d'Orient) olarak çalıştı. Burada, doğu kiliselerinin gerek kendi aralarında gerekse Roma ile birlik konusundaki eksiklik, bölgede yaşayan Müslümanlarla Hıristiyanlar arasında münasebet bulunmaması ve çeşitli dini meseleler konusundaki tartışmalara ilgi duydu (Hajjar, 1979: 379).

1861-1863 yılları arasında Roma'da bulunan Lavigerie'ye 22 Mart 1863 tarihinde piskoposluk unvanı verilmesinin ardından Nancy şehri piskoposluğuna tayin edildi. 1867 yılında ise Cezayir piskoposluğu Monseigneur Pavy'nin ölümü üzerine boşaldı. Cezayir Sömürge Genel Valisi Mac-Mahon¹ tarafından piskopos Lavigerie'ye bu görev teklif edilince tereddütsüz kabul etti ve 12 Ocak 1867 tarihinde resmen Cezayir başpiskoposu olarak tayin edildi. Bu eski Osmanlı eyaletinin Vehran ve Kostantin şehirlerinde de 3 Ocak günü piskoposluklar açılmıştı. Asıl piskoposluk merkezi ise başkent Cezayir'de bulunuyordu.

1905 yılında XIV. Şarkiyatçılar Kongresine katılan Çerkeşîzâde Halil Hâlid Bey, şehri gezerken bu merkeze de uğramış ve burası hakkında şu bilgileri vermişti:

“Şitâiyye Sarayı'nın karşısında her ciheti mermer ve çinili tuğla kaplı bir de kadim harem sarayı vardır ki vaktiyle dayıların ailelerine mensup nisvânın makarrı imiş. Bu harem sarayı büsbütün başka bir hiss-i ihtimam ile temâşaya koyuldum; bâis-i ihsâs-ı mühim olan hâlet ise saray-ı mezkurun eylevm Cezayir episkoposluğunun makarr-ı resmisi bulunmasıdır. Elvân-ı müzeyyineyi havi olan bu mahalde uzun müddet Cezayir'de baş episkoposluk etmiş olan müteveffa

¹ Asıl adı Edme Patrice Murice olan Kont Mac-Mahon mareşal rütbesine kadar yükselmiş Fransa tarihinin önemli şahsiyetlerindedir. 1864-1870 yılları arasında Cezayir'de Sömürge Genel Valiliği yapan Mac-Mahon, 1873-1879 yılları arasında da Devlet Başkanlığı görevinde bulundu. Kendisi, daha çok monarşi ve kilise taraftarlarını desteklemekteydi. 1898'de Châteu-la-Fôret, Loiret'de öldü.

Kardinal (Lavigerie)'nin büyük kıtada bir resmi muallaktır. İşte bu mahalde idi ki Kardinal (Lavigerie) iktisab-ı şöhretine büyük bir vasıta olmuş olan "Esaret-i İslamiyet" aleyhindeki tehçiyât-ı neşriyye-i salıbiyyesinin mevzûnı istihzâr eylemişti" (Hâlid, 1906: 91-92).

Lavigerie, Cezayir'e gider gitmez dostu Monseigneur Maret'e yeni görevi hakkında yazdığı mektupta şöyle der:

"Cezayir Allah'ın kudretinin bir eseri olarak iki yüz milyon nüfuslu barbar kıtanın bize açılan bir kapısından başka bir şey değildir. Katolik tebliği buraya taşımak gerekir. İnandığım odur ki bugün ve yarın hayatla ödenecek dahi olsa Cezayir kilisesinin amacı onu buraya taşımaktadır." (Cussac, 1940: 29).

Kardinal Lavigerie'den önce Cezayir'e Fransa devleti iki piskopos tayin etmişti. Bunlardan Monseigneur Dupuch'un tayini Fransa'ya karşı amansız bir direniş gösteren Emir Abdülkadir'in düşmanlarını dinsiz olarak tanımlaması üzerine işgalin başlangıcından ancak sekiz sene sonra gerçekleşmişti. Daha sonra yerine tayin edilen piskopos Pavy de onun gibi Müslüman bir ülke olan Cezayir'de ne maddi bakımdan ne de yeterli sayıda papaz bulabildiği için ciddi bir girişimde bulunmamıştı. İşgal sonrası dükkanlardan, ambarlardan ve sıradan binalardan kiliseler yapılmış ve oldukça bakımsızdılar.

Cezayir başpiskoposu olarak göreve başlayan Lavigerie, gelecekteki faaliyetleri için neler düşündüğünü şu ifadelerinde açıkça ortaya koyuyordu:

"Cezayir Fransa için verimli bir ülke olacak ve burası Hıristiyan bir milletin beşiği kabul edilecek ve İncil'in sayesinde bir medeniyetin ışıkları burada parlayacaktır. Kuzey Afrika ile Orta Afrika'yı Hıristiyan halkların hayatıyla birleştirip barbarlığa dalmış olan bu kıtanın kalbine bu görev götürülecektir. Ey sevgili ve şanlı Afrika kilisesi, acılarını yatıştırmaya bir katkı sağlayabilir miyim ve kaybolan şöhretini tekrar geri döndürebilir miyim?"

Araplara hitaben ise, “Siz beni babanız olarak tanımasanız bile sizleri kendi oğullarım gibi sevme ayrıcalığına sahip olduğumu ilan ediyorum” (Cussac, 1940: 30-32) demesi, aslında onun bu ve benzeri düşünceleri başta Müslümanlar olmak üzere bütün Afrikalı yerlilerini Hıristiyanlaştırma siyasetine açıkça işaret ediyordu. Sömürge idaresi bu kadar kesin tavırlı bir din adamının bu tür faaliyetleri aşırı bir tepki çekmedikçe kendisini ikaz etmeyecekti.

Kuzey Afrika ve Siyah Afrika toplumlarını Hıristiyanlaştırmayı çok isteyen Lavigerie, bu amaca hizmet etmeleri için 1868 yılında Beyaz Babalar (Pères Blancs) ve 1869 yılında ise Beyaz Rahibeler (Soeurs Blanches) adıyla iki farklı birim oluşturdu. Cezayir dışında Tunus, Libya (o günkü adıyla Trablusgarp) ile Fas’ı içine alan ve günümüzde kısaca Mağrip ülkeleri de denen bütün Kuzey Afrika’yı, bugünkü adlarıyla Senegal, Gambiya, Sierra Leone ve Benin (eski adı Dahomey) gibi ülkelerin bulunduğu Batı Afrika’yı Hıristiyanlığın tebliğ edileceği en uygun alanlar (champ d’apostolat) olarak seçmişti. Fakat asli amacı Afrika yerlilerini Hıristiyanlaşmak olan bu teşkilat bünyesinde hayati derecede önemli konumda bulunan Ortadoğu bölgesinin de bir şekilde temsil edilmesi Hıristiyanlarla Müslümanların yüzyüze gelmelerine imkan sağlayacaktı (Durant, 1975: 382).

Kardinal Lavigerie’nin Afrika’yı Hıristiyanlaştırmak üzere teşkilatlandığı misyonerlere Beyaz Babalar denmesinin sebebi; bu kimselerin, ilk faaliyet alanı olarak Cezayir’i seçtiklerinde buradaki Müslüman ahalinin giydiği beyaz kıyafeti benimsemeleriydi. Bu kıyafet özellikle *gandura*, *bornuz* ve *şeşiya* denilen giysilerdi. (Hâlidî, Ferrûh, 1964: 126). Ayrıca Müslüman tespihinin biraz değiştirilmesi sonucu 165 taneli Hıristiyan tespihini (rosaire) boyunlarında taşımaktaydılar (<http://peres-blancs.cef.fr/histoi1.htm>).

Müslümanlar üzerinde Hıristiyanlaştırma siyaseti takip edilirken mutlaka aşırı derecede laiklik üzerine fazlaca vurgu yapmak

gerektiği, aksi takdirde misyonerlerin gayreti ve çağrısı daima sonuçsuz kalacağı düşünülüyordu (Nique, 1927: 21).

Beyaz Babalar'ın Cezayir'i Merkez Edinmeleri

Cezayir Başpiskoposluğu Lavigerie'ye teklif edildiğinde bunu tereddüt etmeden kabul etmesi burayı Afrika kıtasına açılan önemli bir kapı konumunda görmesidir. Müslümanlar, burada ilk önce Cezayirli Hıristiyan asıllı oldukları ve zorla Müslümanlaştırıldıkları üzerinde durmaya başladılar (Ganiage, 1994: 204-205). Lavigerie, buraya ilk geldiğinde sömürge idaresinin Cezayir'in kuzeyindeki önemli merkezleri ele geçirdiği 1850 yılında açtığı medreselerin hâlâ faal olmasından çok rahatsız oldu. Hatta III. Napolyon'un Cezayir merkezli bir Arap krallığı kurma girişimine karşı cephe aldı. Lavigerie, Cezayir sömürgesinde İslam adına yapılmakta olan veya yapılacağı vaat edilen her girişimden rahatsız olduğunu açıkça ifade ediyordu. Oysa Fransa devleti bilhassa Afrika'da gittikçe daha fazla toprak ele geçirdikçe, kendisini, en fazla Müslüman topraklarına sahip ülke olarak görmekteydi. Kendi menfaatine hizmet edeceğinden emin olduğu bir İslam siyasetini bizzat devlet eliyle yürütüyor, Fransa içinde Katolik kilisesi ile mücadelesinde tamamen dışlamacı bir yol izlerken burada adeta kucaklayıcı bir konum üstleniyordu. Öyle ki 1850 yılında başkent Cezayir ile birlikte Tlimsan ve Kostantin şehirlerinde imam, müezzin, kadı ve diğer din hizmetlerini yetiştirerek üç medrese açmış, bunlardan mezun olan öğrencilerin de görev yapacakları yeni medreseleri ise Moritanya, Senegal, Mali ve Gine sömürgelerinde de açmayı bu siyasetin bir gereği olarak görmüştü. Katolik kilisesi ve özellikle Lavigerie ise Fransa devleti eli ile bir İslamlaşma tehlikesi olduğunu düşünüyor ve bundan bir an evvel vazgeçilmesini talep ediyorlardı (Kavas, 2003: 65-134).

1867 yılında Cezayir'e geldiğinde büyük bir kolera salgını olmuş ve resmi kayıtlara göre toplam 106.000 kişi ölmüştü (Cussac, 1940: 42). Oysa gayri resmi olarak kolera salgınından ölenlerin sayısı 300.000'nin üzerindeydi. Anne ve babalarını kaybeden binlerce

çocuk bakıma muhtaç hale gelince sömürge idaresi bunlardan birkaç binini yetimhanelerde toplayabilmişti. O günlerde Cezayir'e gelen Lavigerie de bazı yetimleri kimsesiz görünce bu zavallı çocukların kendisi için birinci derecede ilgi alanı olacağını fark etmişti. Afrika yerlilerine yönelik ilk misyonerlik faaliyetleri bu yetimlerin bir kısmının yetimhanelerden alınıp kendisinin açtığı yetimhanelere yetiştirilmesiyle başladı. Sömürge valisinin de kendisine destek vermesiyle aileleri vefat eden Cezayirli çocuklardan 1753 kız ve erkek yetim toplanıp Lavigerie'nin misyonerlerine teslim edildi (Abun-Nasr, 1989: 266). Bu dönemde başpiskoposun Müslümanlarla yakından münasebet kurması ve bunu geliştirmesinde en büyük katkıyı bizzat sömürge genel valisi Mac-Mahon'dan almaktaydı. Maddi bakımdan son derece iyi imkanlara sahip olan Lavigerie bu girişimin başarılı olması için 800.000 frank tutarında harcamada bulunmuştu (Morsy, 1984: 162).

Cezayir sömürgesinde Lavigerie'nin girişimiyle bu çocuklar ciddi bir Hıristiyan eğitiminden geçirilmeye başlandı. Hem bunlardan hem de Beyaz Babalar ve Beyaz Rahibelerin gayretleri sonucu Hıristiyan yapılan yetişkinler arasında evlilik yapılarak yeni aileler oluşturuldu. Bu Arap ve Berberi soylu aileler için Hıristiyan köyleri kurmak istiyordu. Ancak bunları Müslümanların yaşadığı bölgelerde kurması imkansızdı. Sömürge idaresinin Cezayir ahalisi ile arasındaki münasebetleri yürütmek üzere kurdurduğu Arap bürolarındaki Müslüman memurlar, yetim çocukların Lavigerie tarafından Hıristiyanlaştırılmasından ciddi rahatsızlık duymaktaydılar. Bir çok aile bu çocuklarla yakın veya uzak akrabası olmaları dolayısıyla onları derhal yetimhanelerden almak istediler (Ganiage, 1994: 205). Durumu bizzat sömürge valisine ileterek işgal esnasında kendilerinin inanç hürriyetine saygı duyulacağı ve müdahale edilmeyeceği garantisini hatırlatmışlardı (Morsy, 1984: 163-164). Olay gittikçe büyüdü ve durum III. Napolyon'a kadar iletildi. Sonuçta Lavigerie'nin Müslümanlar üzerindeki her türlü Hıristiyanlaştırma faaliyetinden vazgeçmesi ve sadece bu sömürgede bulunan başta

Fransızlar olmak üzere diğer Avrupalılardan oluşan toplam 200.000 nüfuslu Katolik toplumu ile ilgilenmesi istendi. Henüz giriştiği ve son derece önem verdiği bir faaliyetin durdurulması tehlikesi karşısında başpiskoposun tepkisi çok sert oldu. Fransa'ya kadar giderek III. Napolyon ile görüştü. Kendisinin yaptığı çalışmayı bir Osmanlı memuru yapmış olsaydı Padişah tarafından Mecidiye nişanıyla taltif edileceğini; ama son müdahalelerle kendisine engel çıkarıldığını bizzat bakanlara mektup yazarak şikayette bulunmuştu (Cussac, 1940: 43-44).

Lavigerie'nin yeni Hıristiyanlaştırdığı Arap ve Berberi aileleri, Müslümanların yaşadığı bölgeler yerine 1830 yılındaki işgalle birlikte peyderpey Fransa'dan getirilen köylülerin yerleştirildiği verimli arazilerin bulunduğu köylerin arasında kuracağı yerleşim merkezlerine yerleştirme girişimi de büyük tepki aldı. Çünkü Müslümanların en verimli arazileri ellerinden alınıp kendilerine teslim edilen başta Fransızlar olmak üzere Avrupalı çiftçiler buranın yerlilerini Hıristiyan da olsa aralarında görmek istemiyorlardı. Kaldı ki bunların önemli bir kısmının Cezayir'e gelmesine bizzat Lavigerie vesile olmuştu. Çünkü Fransa'nın Almanya sınırındaki Alsace ve Lorraine bölgelerinden binlerce Fransız'ın Alman Kaiser'inin buraları işgal etmeleri üzerine gidecek yer aradıklarını biliyordu. Sömürge idaresi tarafından verimli topraklarından çıkarılan Arap ve Berberilerin yurtlarına bunların getirilip yerleştirilmesinde öncülük yaparlardı (Comte, 1988: 36). Cezayir'deki bütün Katolikler, Lavigerie'nin bu sömürgeye başpiskopos tayin edildiğini duyduklarında büyük sevinç gösterilerinde bulunmuşlardı. Ne var ki onun Müslümanları Hıristiyanlaştırıp kendi aralarına yerleştirme girişimi aralarını açtı. Asıl görevi gereği bu Katolik toplum ile ilgili vazifeleri yerine getirmek ve onları irşat etmek olan Cezayir başpiskoposu zaman zaman bunların yaşadığı kasaba ve köylere papazlar gönderiyordu. Önceleri bunları gayet iyi karşılayan Katolikler yerlilerden Hıristiyanlaştırılanlar için Lavigerie'nin bölgelerinde köy kurma

girişimine büyük tepki gösterdiler. Hatta gelen din adamlarını taşladıkları zamanlar oldu (Ganiage, 1994: 206).

Lavigerie ve Beyaz Babalar, özellikle Cezayir’de kendilerini farklı bir kimlikle ifade eden Kabil (Kabyle) isimli Berberi asıllılar arasında başarılı oldular (Cussac, 1940: 63). Ancak Katolik olan bu Müslüman Kabiller’in henüz Fransız sömürge idaresinin devam ettiği günlerde bile bölgede rahat yaşadıkları söylenemez. 1936 yılında Kabil bölgesinde sadece sınırlı sayıda Katolik ve Protestan Cezayirli kalmıştı 4.000 Katolik Kabil asıllı Cezayirli ise Fransa’da yaşamaktaydı (Cholvy, 1988: 428).

Afrika Notre-Dame Misyonerleri Cemiyeti (Société des Missionnaires de Notre-Dame d’Afrique) 18 Ekim 1868 tarihinde başkent Cezayir yakınındaki el-Biar’da fiilen kuruldu. Cemiyet faaliyetine üç veya dört papaz ile başladıysa 1874 yılında bu rakam yüzü aşmıştı. Cemiyetin ilk üyeleri papazlar (prêtres) ve laik kimselerden teşekkül ediyordu. Burada derhal Afrika’da konuşulan yerli diller, farklı toplumların gelenekleri ve düşünce yapıları incelenmeye başlandı.

Afrika’yı Hıristiyanlaştırma çalışmalarında Lavigerie, Avrupa yerlilerinin ve özellikle Fransızlar’ın ataları kabul edilen Gaulois kavminin bu dine girişlerinde takip edilen sürecin takip edilmesini usulünü benimsedi. Yani Afrika yerlilerini kazanmak için çiftçilik üzerine ciddi manada vurgu yapılacak ve eğitimle meşgul olmak ise birinci derecede faaliyet alanı olacaktı (Durand, 1975: 383-384).

Cezayir’de ilk misyoner yerleşim noktası olarak 1872 yılında St. Cyprien ve Laghouat belirlendi; ardından 1874 yılında St. Monique’e de yerleştiler. 1875 yılında Tunus’daki Kartaca şehrinde bulunan Saint Louis kilisesinin muhafazası ve hizmetleri Beyaz Babalar’a devredildi. 1881 yılında bugünkü Mali Cumhuriyeti’nin orta bölgesinde yer alan tarihi Timbüktü şehrine giden üç beyaz baba henüz yolculuğundan başında öldürüldüler (Cussac, 1940: 107).

Yaklaşık on beş senedir Cezayir başpiskoposu olarak görev yapan Lavigerie 10 Mayıs 1882 tarihinde kardinalliğe yükseldi. Fransa devletbaşkanı kendisine bu görevin kıyafetini bizzat kendi elleriyle giydirdi. Lavigerie, tören esnasında kardinallik kıyafetini Afrika Misyonerleri adına giydiğini, çünkü onların buna kendisinden daha layık olduğunu söyledi. Afrika Kilisesi'nin başına getirilen yeni kardinal 1881 yılında Tunus'un Fransa tarafından himaye adıyla işgal edilmesinin ardından Kartaca Başpiskoposluğu'nu yürütmekteydi (Cussac, 1940: 110-112). Lavigerie, Cezayir'deki engellemelerle Tunus'ta karşılaşmadı ve özellikle buranın başkentini bir Avrupa şehri yapmak istedi. Böylece burası, yerine göre siyasi bir başkent, yerine göre de Katoliklerin ana merkezi olacaktı (Ganiage, 1994: 312).

Cezayir'deki piskoposlukla Tunus'taki birleştirilince 1884 yılında burada da papalık adına en üst kilise görevlisi tayin edildi. Ancak misyoner faaliyetlerinden ve köleliğe karşı yürüttüğü mücadeleden vazgeçmedi. Özellikle bu konuda İslam'a çok ağır hakaretler etmekte ve bütün Müslüman ileri gelenleri suçlamaktan geri durmuyordu. Osmanlı Devleti'nin Brüksel'deki sefirinin İslam'ın kölelik karşısındaki tavrından Hazret-i Muhammed döneminden itibaren belli olduğunu yazılı olarak bildirmesi üzerine daha ağır cevap vermekten çekinmedi (Cussac, 1940: 146).

Kardinal Lavigerie artık önemli bir isim haline gelmişti ve onun ressam Léon Bonnat tarafından yapılan tablosu önce Lüksemburg müzesine kondu. Daha sonra Moskova ve Şikago müzelerinde de sergilenen tablo, hâlen Versailles Sarayı Müzesinde Fransa'nın tarihi kıymeti hâiz tablolarından birisi olarak muhafaza edilmektedir. Zaman zaman özel günler dolayısıyla bunun kopyaları hazırlanıp dağıtılmaktaydı (<http://peres-blancs.cef.fr/portrait1.htm>).

1889 yılında Brüksel'de kölelik karşıtı konferans düzenlemesini bizzat Lavigerie üstlendi ve bu konuda bir çok ülkeye giderek taraftar topladı. 1890 yılında Papa XIII. Léo'nun isteği üzerinde Katolik

Fransızlar'ın Cumhuriyet düzeniyle işbirliği için Cezayir'de kadeh kaldırma törenini (toast d'Alger) düzenledi (Lebrun, 1989: 149). Ancak Lavigerie'nin Cezayir'deki sömürge idaresi ile Katolik toplumu yaklaştırma girişimi üzerine kendisine uyarı mektupları gönderenler de oldu. Fransa'da her hangi bir siyasetçi ne kadar başarılı olursa olsun dini bir otoritenin nüfuzu altına girecek olursa başarısız olacağı kendisine hatırlatılmak isteniyordu (Dreyfus, 1988: 106). Aynı yıllarda Fransa devlet düzeninde tam bir Hıristiyan karşıtı siyaset takip edilirken Kardinal'in dolaylı olarak siyaset yapmasına müsaade edildi. Aralarında kralcı olarak bilinen kimselerin de bulunduğu Cumhuriyet hükümetini samimi Katoliklerin desteklemesi için gayret gösterdi. Fransa içindeki din-devlet tartışmalarının sömürgelere taşınmasını özellikle siyasiler istemiyorlardı. Bu sebeple Hıristiyanlığın mahalli idareciler büyük bir direniş göstermedikleri sürece yerliler üzerinde tebliğ edilmesinde sömürge memurlarıyla misyonerlerin çok rahat işbirliği içinde faaliyet gösterdikleri dönemler oldu (Hardy, 1953: 152).

Afrika Misyonerleri Cemiyeti bünyesinde Cezayir piskoposluğuna bağlı iki enstitü açıldı. Bunlardan birincisi Çiftçi ve Hastabakıcı Rahipler Enstitüsü (Institut des Frères agricoles et hospitaliers), diğeri ise Çiftçi ve Hastabakıcı Rahibeler Enstitüsü (Institut des Soeurs agricoles et hospitalières) idi. Bu eğitim kurumları zamanla Afrika Notre Dame Kilisesi'nin çatısı altında, kısaca Misyonerler Enstitüsü (Institut des Missionnaires) adını alarak amacı gereği tamamen tebliğle meşgul olup, henüz Hıristiyanlığa girmeyenlerle ilgilendi. Açılışının üzerinden üç yıl geçmeden enstitüde yetişkin eleman eksikliği hissedilince 1894 yılında kurumun adı tekrar Afrika Misyonerleri Cemiyeti yapıldı. Bir yıl sonra, aynı şekilde tekrar Notre-Dame d'Afrique'in çatısı altına girip Kateşist Rahipler (Frères Catéchistes) adıyla Cemiyet bünyesine alındılar.

Doğu Afrika Beyaz Babaların İkinci Faaliyet Alanı Oluyor

24 Şubat 1878 tarihinde Papa XIII. Léon, Afrika'nın merkezi konumundaki büyük göller bölgesinde dört misyoner merkezi kurması için Kardinal Lavigerie'yi görevlendirdi. Bunlar bugünkü Malavi devleti ile Mozambik arasındaki Nyanza gölü çevresinde Nyanza Misyonu, Tanganyika gölü çevresinde Tanganyika Misyonu, Kuzey ve Orta Kongo Misyonları olup derhal faaliyete başladılar. Afrika'nın bu iç bölgelerini ele geçirip Müstakil Kongo Devleti adı altında sömürgeleştiren Belçika kralı II. Leopold dahi kendisiyle anlaşarak bölgede ortak faaliyet yapmak istedi. Böylece misyonerlerin bölgeyi sömürgeleştirme faaliyetlerine katkı sağlayacaklardı. Fakat Lavigerie, II. Leopold'ün teklifini kendi zararına gördüğü için bundan vazgeçti (Renault, 1987: 96-97). Önce çok sayıda misyonerin iştirak ettiği topluluk deniz yoluyla bugünkü Kenya devletinin tarihi liman şehri Mombasa'ya ulaştı. Buradan kara yoluyla üç ay süren bir yolculuktan sonra Viktorya gölü çevresine yerleşti ve diğer topluluklar da zamanla bunları takip etti. 31 Mayıs 1883 tarihinde Nyanza Naip Vekilliği daha sonra Viktorya-Nyanza Papa Vekilliği'ne dönüştü. 1878 ve 1880 yıllarında Afrika Misyonerleri Cemiyeti'ne tahsis edilen araziler 1886 yılında Merkezi Afrika Papalık Naipliği'ne (Vicaire apostolique d'Afrique Centrale)'e devredildi (Durand, 1975: 386-387).

Afrika'nın iç kısımlarına yerleştirilen misyonerler buralarda kendilerine emanet edilen veya satın aldıkları köle çocukları Cezayir'deki Beyaz Babaların okullarına gönderdiler. Eğitimlerini tamamlayan çocuklar ait oldukları memleketlere geri gönderilerek bizzat kendi toplumlarını Hıristiyanlaştırma hedefi etkili bir yol olacaktı. Kardinal henüz hayattayken Uganda yerlisi Baganda soylu gençler Malta'daki misyoner okuluna gelmişse de Papa XIII. Léon gelen 14 çocuktan yedisinin Cezayir'deki misyoner merkezinde eğitim almasını istedi. Lavigerie'nin 26 Kasım 1892 tarihinde öldüğünde Ekvator kuşağı çevresindeki misyonlarda görev yapmak üzere düzenlenen 11 misyoner kervanına 18'i yardımcı, 95'i ise pa-

paz ve rahip olmak üzere toplam 113 görevli iştirak etmekteydi (Durand, 1975: 387).

Uganda'da ilk kilise okulu olan küçük seminer, kardinalin ölümünden bir yıl sonra 1893 yılında Viktorya-Nyanza papalık naibi Joseph Hirth tarafından açıldı. Aynı din adamı 1894 yılında Tanzanya'nın Rubya şehrinde büyük bir seminer daha açtı. Bu ülkedeki büyük seminer ise 1903 yılında Kisubi kasabasında Joseph Hirth'in yerine tayin edilen Henri Streicher tarafından eğitime başlatıldı. Ruanda-Burundi topraklarında papalık naibi olan Joseph Hirth bu defa da 1912 yılında Kivu şehrindeki büyük seminer kurdu. Büyük Göller bölgesinde açılan diğer seminerler ise Yukarı Kongo'nun Badouinville şehrinde 1898'de küçük, 1909 yılında büyük; 1911 yılında ise Tanzanya'nın Utinde şehrinde büyük bir seminer faaliyete geçirildi. Bu seminerlerde yetişen öğrencilerden Ugandalılar'a 1913 yılında ve Tanzanyalılar, Kongolular ve Ruandalılar'a ise 1917 yılında papazlık yapmaları izni verildi. Batı Afrika'da seminer açmak daha geç döneme rastlamakta olup burada ilk küçük seminer ancak 1919 yılında Mali'nin Segou şehrinde açılabilirdi, büyüğü ise 1933 yılında Burkina Faso'nun Koumi şehrinde eğitime başladı (Durand, 1975: 389).

Batı Afrika'da Beyaz Babaların Faaliyetleri

Paris Katolik Enstitüsü'nde (Institut Catholique de Paris) 1926-1927 yıllarında İslam ve Katolik Misyonları üzerine verilen konferanslardan birisinin konusu *İslam ve Senegal'in Zencileri* başlığını taşıyordu. Kendisi de bir papaz olan konuşmacı Beyaz Babalar'ın bugünkü Mali Cumhuriyeti ile Burkina Faso'yu içine alan topraklardaki yerlileri Hıristiyanlaştırmakla meşgul olduklarından bahsediyordu. Yine Afrika Misyonları Papazları'nın (Pères des Missions Africaines) bugünkü adıyla Benin, Fildişi Sahili ve Nijer topraklarını, Kutsal Ruh Papazları'nın (Pères du Saint-Esprit) ise Gine, Senegal, Gambiya ve Moritanya'yı Hıristiyanlaştıracaklardı (Nique, 1927: 136).

Beyaz Babaların bugünkü durumları

Doğu ve Batı Afrika'da yetişen papaz, rahip ve piskoposlar, Afrika Misyonerleri Cemiyeti'nin bünyesine dahil edilmeyip Afrikalılar olarak kendi aralarında din adamı sınıfını (clergé) oluşturdular. Bunların kendilerine ait 20 kadar farklı tarikat toplulukları (congrégations des frères africains) bulunmakta olup Afrika Misyonerleri Cemiyeti mensuplarıyla karışmalarına müsaade edilmedi. Ayrıca Afrikalı Rahibeler de aynı şekilde 20 kadar tarikat topluluğu (congrégations africaines des Souers) meydana getirdiler ve çoğunluğu müstakil hareket etmektedir. Meşguliyet alanları arasında hastaneler, eğitim kurumları ve zirai kurumlar başta gelir.

Afrika Misyonerleri Cemiyeti 1936 yılından itibaren Avrupa ülkelerinde eyalet teşkilatları (provinces) açmaya başladı. Fransa, Almanya ve İtalya'da 1936'da açılan eyalet temsilcilikleri daha sonra 1943 yılında Belçika, Kanada ve Hollanda'da, 1946'da İngiltere'de, 1967 yılında İspanya, İsviçre ve Amerika Birleşik Devletlerinde ve 1969 yılında da İrlanda'dakilerin açılmasıyla epeyce genişledi (Durand, 1975: 391).

Beyaz Babalar zaman içerisinde kıtanın değişik bölgelerinde sayıları on dördü bulan büyük seminerde çalışmalarını sürdürürler. 1979 yılına gelindiğinde çoğunluğunun idaresinin Afrikalı piskoposlara devredildiği toplam 21 büyük seminerde görev yapıyorlardı. Bu seminerlerde halen 2026 papaz adayı eğitim görürken toplam 58 küçük seminerde ise 6.500 öğrenci eğitimlerine devam etmektedir. Yine Ortadoğu bölgesi için gerekli din adamı ihtiyacına katkı sağlamak Kudüs ve Lübnan'da açılan küçük ve büyük seminerlerde toplam 273 papaz ve 25 piskopos yetiştirildi.

Afrika'da açılan büyük seminerlerde geçen süre içinde toplam 2.000 papaz, 70 piskopos ve başpiskopos ile Laureano Rugambwa, Paul Zoungrana ve E. Nsubuga isimli üç kardinal yetişti. Afrika yerlilerinden piskoposluk makamına ilk yükselen kişi ise 25 Mayıs 1939 tarihinde Masaka'da Papa naibi olan Joseph Kiwanuka'dır.

Kardinal Lavigerie'nin Afrika yerlilerini Hıristiyanlaştırmada kullandığı usuller

Bir misyoner, Pavlus gibi her şeyden önce Hıristiyanlaştıracığı halkın içine nüfuz etmek zorundaydı. Toplumda en tesirli tebliği yine onun içinden çıkacak kimseler yapabileceği için Afrika yerlileri arasından yeteri sayıda tebliğci yetiştirilmesi gerekiyordu. Ortaçağ'da Avrupa nasıl zirai faaliyetlere ele atarak, eğitimle meşgul olarak ve bütün bunları misyoner faaliyetleriyle destekleyerek Hıristiyan olmuşlarsa Afrika'da da aynı yöntem uygulanacaktı, böylece onların iddialarına göre kıta bir taraftan Hıristiyanlaşırken diğer taraftan medenileşecekti. Kardinal Lavigerie henüz 1874 yılında misyonerlerin halkın içine nüfuz etmelerini istedi. Afrikalı tebliğcilerin yetiştirilmesi daha ziyade papalığın ilgi alanına girdiğinden kıta üzerinde gelecekteki hedefleri yerli papazlar bakımından iyi bir zemin oluşturdu. Yerlilerin Hıristiyanlaşması ve kıtalarının medeniyete açılması ise diğer ikisinin gölgesinde kendiliğinden gerçekleşecekti. Misyonerler bir taraftan Afrika yerlilerinin dillerini öğrenirken diğer taraftan adetlerini de yakından tanımları şartı getirildi. İlmihal bilgileri mantiki bir yöntemle değil insani barışın tarihi yöntemi esas alınarak bölgelere mahsus tarzlarda okutulacaktı. Afrikalılar Hıristiyanlaştırılırken kendi kimliklerini tamamen muhafaza edeceklerdi. Çünkü ilerde kendi toplumlarının gerçek tebliğcileri olacaklardı. Lavigerie'ye göre, bir misyonerde bulunması gereken en önemli husus tıp bilimi ve ilmihal eğitimini iyi almaktı (Durand, 1975: 387-389).

Beyaz Babaların İlmî Faaliyetleri

Afrika Misyonerleri Cemiyetine mensup rahiplerin ilk faaliyetlerinden birisi öğrendikleri yerli diller ile ilgili eserler yayımlamaktı. Doğu Afrika yerli dillerinden Luganda dilinde ilk *Küçük İlmihal* (*Petit cathéchisme*) 1881 yılında bölgeye varılmalarından iki sene sonra hazırlanıp Cezayir'de basıldı. Ardından bu dilde *Luganda Dili El Kitabı* (*Manuel de langue Luganda*, 1884), *Luganda Grameri*

(*Grammaire Luganda*, 1885), *Luganda Dilinde İlmihal (Cathéchisme Luganda*, 1888) isimli kitaplar birbirini takip etti. Yine bu dille başta İncil olmak üzere diğer bazı eserler de tercüme edilip basılmaktaydı. Tanganyika misyonu ise 1884 yılında Doğu Afrika'da en yaygın konuşulan Svahili dilinde *Küçük İlmihal (Petit Cathéchisme)* ve *Svahili Grameri (Grammaire Swahili)* adlı kitaplar ile 1885 yılında *Svahili Küçük Sözlüğü'nü (Vocabulaire Swahili)* bastı. Yine aynı dilde *Gramer ve Genel Coğrafya (Grammaire et Géographie Générale)* isimli eserler yayımladı. Kuzey Afrika ve Doğu Afrika'ya göre daha geç ulaştıkları Batı Afrika'da da benzeri yayın faaliyeti başlatan Beyaz Babaların tarihi Mali Sultanlığı topraklarındaki iki büyük etnik grup olan Bambara ve Songay dillerinde iki kitabı 1897 yılında yayına hazırladıklarını görüyoruz. Bunlar *Bambara Grameri Denemesi (Essai de grammaire bambara)* ve *Songay Dili El Kitabı (Manuel Songhay)* isimli eserlerdi. Bambara dilindeki ilk ilmihal 1904 yılında basılırken Songay dilindeki ise 1905 yılında basılabildiği. 1979 yılında Afrika Misyonerleri Cemiyeti Kütüphanesinde bulunan ve bizzat Beyaz Babalar tarafından telif edilip basılan kitaplar hakkında bir çalışma yapıldı. Sonuçta etnografya konusunda 800, yerli diller konusunda 200 ve Afrika yerlilerinin gelenekleri, destanları, tarihte başlarından geçen meşhur olaylar ile doğrudan Beyaz Babaların bu kıtadaki faaliyetlerini ele alan eserler olmak üzere toplam 1.300 kitap tespit edilmişti. Bilhassa ilmihal kitaplarını kaleme alırken mutlaka hangi topluma hitap edecekse oranın şartlarına uygun tarzda kaleme almaya gayret gösteriyorlardı. Belli bir olgunlaşma görüldükten sonra 1920-1930 yılları arasındaki yeni ilmihallerin yazımlarında asli unsurlara daha uygun yöntemlere ağırlık verilmeye başlandı (Durand, 1975: 393-394).

Kardinal Lavigerie'nin Cezayirli Yetimlerden Sonra İkinci Hedef Kitle Olarak Afrikalı Köleleri Seçmesi

Köle ticaretin en yoğun ve asırlar boyunca devam ettirildiği kıtanın Afrika olduğu bilinmektedir. Avrupa sömürgeciliği öncesinde

Büyük Sahra Çölü'nün güneyi ve Doğu Afrika sahillerinden alınan köleler en fazla Akdeniz bölgesine veya Arap yarımadası civarına sevk ediliyordu. Çoğunluğu ise kıta içinde kalıyordu. İspanya'nın büyük bir bölümünü ellerinde tutan Müslümanların XV. asrın sonlarında bütün idari konumlarını kaybetmeleri üzerine İspanyollar Kuzey Afrika sahillerini ele geçirmeye başlamışlar; Portekizliler ise Batı ve Doğu Afrika sahillerine yönelmişlerdi. Bu arada her iki devlet Amerika kıtasında büyük arazileri işgal etmiş ve oralardaki yerliler üzerinde soykırımı uygulamışlardı. Yeni ele geçirdikleri bu verimli toprakları için ihtiyaç duydukları insan gücünü ise Afrika'dan köle taşıyarak giderdiler. Afrika kıtasından 1490'lı yılların sonlarına doğru köle taşımayı ilk başlatan Portekiz, diğer Avrupa ülkeleri arasında bu ticareti en son yasaklayan ülkelerden birisidir. XVI-XIX. yüzyıllar arasında Afrika'dan bilhassa Amerika kıtası olmak üzere Atlas, Hint ve Büyük Okyanus adalarına taşınan köle miktarı yirmi milyonunun üzerinde tahmin edilmektedir. Yaşadıkları yurtlarından alındıktan sonra götürülecekleri sömürgelere ulaşmadan yolculuklarının herhangi bir yerinde ölen kölelerin sayısının sağ götürülenlerden az olmadığı bilinmektedir. Köle ticaretinin en yoğun yapıldığı yerler Portekizliler'in ele geçirdiği Batı ve Doğu Afrika sahilleridir ve özellikle güneybatı Afrika'dan çok sayıda insan köleleştirilip buradan uzaklaştırılmıştır. Papalık yüzyıllarca devam eden köleliğin yasaklanması konusunda hiçbir girişimde bulunmamıştı (Lettre-Grenouilleau, 2003: 26-29). Hatta 1454 yılında Papa Nicolas köle ticareti meşru sayarak yapılmasına izin vermişti. Ortaçağ boyunda kiliselerin çoğunluğu köleliğin aleyhinde bir tavır içinde değildiler. Bilhassa Doğu ve Kızıldeniz sahilinde bazı Müslüman tüccarların da iştirak ettikleri köle ticareti konusu XIX. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde adeta İslam'ın olmazsa olmaz bir emriymiş gibi üzerlerinde kaldı. Oysa Halil Hâlid Bey, esir ticareti ile ilgili meseleye her iki din açısından da bir değerlendirme getiriyor ve Müslümanların bu yasağı uygulamadaki yavaş davranışlarını eleştirirken, Hıristiyanların da bu konuda samimi olmadıklarını şu cümlelerle gayet açık bir şekilde ifade ediyordu:

“Garb devletleri ferden bade fert ilgâ-yı resmîsini ilan ediyorlar. İşte bu devirlerde idi ki Avrupa misyoner cemiyetleri teşebbûât-ı ciddiye ve muntazama ile memâlik-i şarkiyede neşr-i nasraniyete ve bu vesile uğrunda cerr-i nükûd için ashâb-ı hayrın celb-i kulûbuna dest-i zenn-i şürû’ oluyorlar ve taraf taraf miyoner heyetleri gönderiyorlardı. (...) ilgâ-yı esâret emrinde kilise tarafından ibraz olunacak hidemât-ı şefkat ve âsâr-ı himmetin intişâr-ı nasrâniyet maksadına bir vesile-i uzmâ olacağını teyakkun eylediler. (...) Garbiyyûnun efkârında madde-i esârete müteallik vukûagelen bu inkılap sırasında akvâm-ı islâmiyye bir zamandan beri dıçar oldukları gafletin tesîrât-ı vehîmesi ile büsbütün sersem bir halde idiler. Binaenaleyh garbın hulus-i niyetinden ziyade riyakarlığa müstenit olan bu çığırına bu ittiban bir hüda-i meşrûa-i siyasiye olacağını mülâhaza edemiyorlar ve esaretin ilgâ-yı resmîsini vazda tekâsül ediyorlardı. (...) İşte Kardinal (Lavigerie) İslam’daki esarete – zahirde insanîyet namına olarak- şiddet-i tarîz ile kesb-i şöhret eyleyen kürûh-u mütemeddine-i efrencin serefrâzânından olmuştu” (Hâlid, 1906: 94-96).

İşte bu dönemde Cezayir yerlilerini Hıristiyanlaştırmada kısa vadede başarı elde edemeyen Kardinal Lavigerie’nin hem Müslümanlardan hem de Katolik yerleşimcilerden büyük tepki görmesi üzerine bizzat Fransa devleti tarafından faaliyetlerini yavaşlatması istenmişti. Afrika’yı Hıristiyanlaştırmaya kesin kararlı olan Fransız din adamı ikinci bir kitle olarak XIX. asrın başından itibaren bir türlü yasaklansa da engellenemeyen köle tüccarlarının ellerindeki köleleri seçti. Başta papanın desteğiyle tüccarların elinde buldukları her köleyi ücret ödeyerek satın alıp misyonerleri vasıtasıyla bunları Hıristiyanlaştırmaya karar verdiler. Fakat böyle bir girişimin köle ticaretini daha da artıracığını düşündüler. Çünkü tüccarlar bunlara satmak için daha fazla Afrikalı’yı köleleştirip bu imkandan yararlanabilirdi. En kolay yol belli bir askeri güç oluşturup tüccarların elindeki köleleri zorla almak ise de bunun belli bir süre sonra yapılabileceği, ilk planda ise manevi yönden bu ticaretle mücadelenin gerekliliği üzerinde durmaktaydı (BOA. Y.PRK.TKM., 14/7). Bütün bu düşüncelerini uygulamaya koymak isteyen Kardinal Lavigerie,

Avrupa genelinde köle ticaretine karşı büyük bir kampanya başlattı. Önemli başkentleri birer birer gezerek Belçika'nın başkenti Brüksel'de büyük bir konferans yapılmasına öncülük etti. Konferans öncesinde Osmanlı Devleti'nin böyle bir toplantının sakıncalı olacağı yönünde Belçika ve Almanya hükümetleri nezdinde girişimde bulunması dahi düşünüldü. Çünkü bu toplantı aslında İngiltere ve İtalya'nın Kızıldeniz ve Trablusgarp üzerindeki emellerini gerçekleştirmeyi hedeflemekteydi. Köle ticaretinin gündeme alınması ise sadece bir bahaneden ibaret görülmüştü (BOA, Y.PRK.HR., 12/8).

Gerek 1888 yılında toplanan konferans öncesi seyahatlerinde gerekse konferans esnasında başta kendisi olmak üzere konuşmacılar köleliğin adeta İslam'ın bir uygulaması olduğu üzerinde durdular. Her ne kadar Avrupalıların da zaman zaman köle ticaretiyle meşgul olmaları da ifade edildiyse de bu ticaretin asıl sorumlusu olarak Müslümanlar gösterilmekle kalmamışlar, İslam dinine karşı haksız ithamlarda bulunmuşlardı. Osmanlı Devleti bu konferansı yakından takip etmiş ve Müslümanlara yapılan bu haksız ifadelere karşı bir cevap hazırlattı. Bunda İslam'ın geldiği günden itibaren kölelik karşısındaki tavrı ayetler başta olmak üzere Hz. Peygamber'in hadisleri ve Hz. Ömer'in Suriye yolculuğu esnasında kölesiyle binek hayvanına sırayla binmeleri örnek gösterilerek anlatıldı. Osmanlı dönemine gelince Padişah Abdülmecid'in esirci pazarları bu konferansın yapıldığı tarihten elli yıl önce kapattığı ifade edilmişti. İstanbul'da sadece bazı önemli ailelerin hizmetlerini gören Afrika asıllı hizmetçilere, özellikle ev hanımlarının kadın hizmetçilere kız kardeş muamelesi yaptıklarını batılı seyyah ve ilim adamlarının eserlerinden alıntı yaparak cevap verilmişti (BOA, Y.PRK.TKM., 14/14).

Lavigerie'nin tahminlerine göre çeyrek asır içinde kölelik 26 milyon Afrikalı insanı yurdundan etmişti. Yılda iki milyon insana tekabül eden bu durum vesilesiyle her gün ortalama beş bin Afrikalı kölelik uğruna yurdundan kaldırıldıktan sonra satılmakta ve ciddi bir kısmı ise yolculuk esnasında ölmekteydi. 18 kasım 1889 tarihin-

de yaklaşık kırk sene önce yasaklanmasına rağmen, hâlâ devam eden köle ticaretinin yok edilmesi için tacirlere baskı uygulanması taraftarıydı. 18 hükümet temsilcisinin katılımıyla Belçika'nın başkenti Brüksel'de bir toplantı yapılmasına öncülük yaptı.

Afrika Misyonerleri Cemiyeti'nin Kardinal Lavigerie ile Ulaştığı Nokta

26 Kasım 1892 tarihinde Kardinal Lavigerie öldüğünde onun kurduğu cemiyete bağlı olarak misyonerlik faaliyetlerini 163'ü papaz, 70'i rahip olmak üzere toplam 233 misyoner devam ettiriyordu. Bizzat yetiştirdiği misyonerler içinden 59'u papaz, 15'i rahip olmak üzere toplam 74 misyoner ise henüz Lavigerie hayattayken ölmüştü. Böylece onun kurduğu cemiyette yaşayanlar ve ölenler dahil 222'si papaz, 85'i rahip olmak üzere toplam 307 misyoner Afrika yerlilerini Hıristiyanlaştırmak için görev almıştı. Beyaz Babalar adlı misyonerler beş ayrı millete mensup olup Cezayir, Tunus, Uganda, Tanzanya, Kongo ve Zambiya gibi altı ülkede faal olarak çalışıyorlardı. Lavigerie bu faaliyeti başlattıktan sonra ülke sınırları dışında toplam 350.000 km yol yapmış ve Fransa ile Afrika arasında 90 defa Akdeniz'i geçmişti.

Kardinal Lavigerie'nin 1892 yılında ölmesinden sonra yerine L. Livinhac geçti ve Afrika Misyonerleri Cemiyeti'nin başında 1922 yılına kadar kaldı. 1872 yılında papaz çömezi olarak Afrika Misyonerleri Cemiyeti'ne giren Livinhac'a 12 Ekim 1873 tarihinde Lavigerie tarafından papazlık vazifesi tevdi edildi. 1878 yılı Haziran ayında Doğu Afrika bölgesine gitmek üzere Marsilya'dan ayrıldı. Uganda'da misyonerlere karşı uygulanan baskılara şahit oldu. 1890 yılı Nisan ayında Cezayir'e çağrıldı ve Lavigerie'nin ölümüne kadar yardımcılığını yaptı. Kardinal'in 26 Kasım 1892 tarihinde ölümü üzerine yerine geçti. Afrika Misyonerleri Cemiyeti'nin en üst idarecisi olarak 11 Kasım 1922 tarihine kadar bu görevi yürüttü. Lavigerie'den görevi teslim aldığı anda cemiyet bünyesinde toplam 243 papaz ve rahip görev yaparken Livinhac öldüğünde 680'i pa-

paz, 250'si rahip olmak üzere cemiyetin misyoner sayısı 930 kişiye ulaşmıştı. Beyaz Babalar'ın ikinci büyüğünün yazıları *Recueil des lettres circulaires adressées aux Missionnaires d'Afrique* (Paris: Maison-Carrée, 1906-1922, I-II c.) ve ölümünden uzun yıllar sonra basılan *Instructions aux Missionnaires d'Afrique* (Roma: 1960) adlarıyla yayımlandı (Grillou, 1975: 905).

1979 yılına gelindiğinde Afrika Misyonerleri Teşkilatı devasa bir kuruma dönüşmüş ve 70 Afrika piskoposluğu bünyesinde 2.668'i papaz, 355'i rahip olmak üzere toplam 3.023 misyoneri barındırmaktaydı. 17 Afrika ülkesindeki Afrika piskoposluklarının çoğunun idaresi Afrika yerlileri arasından yetiştirilen piskoposlar (évêques) tarafından sürdürülmekteydi.

Halen 1835 papaz, rahip ve laik Afrika Misyoneri (prêtres, frères ve laics) Afrikalılar'ın ve Afrika kiliselerinin hizmetinde faaliyet göstermektedir. Beyaz Babalar, Afrika ve Ortadoğu ülkelerinde 25 ayrı papaz topluluğu halinde yaşamaktadırlar.

Lavigerie'nin kurduğu misyoner cemiyetinin Afrika'da Burkina Faso, Burundi, Cezayir, Çad, Etiyopya, Fildişi Sahili, Gana, Kongo, Malavi, Mali, Nijerya, Ruanda, Senegal, Tanzanya, Tunus, Uganda ve Zambiya olmak üzere toplam 17 ülke dışında, Ortadoğu'da Kudüs ve Beyrut ile Avrupa ve Amerika'da da 11 bölge başkanlığı bulunmaktadır.

Günümüzde 35 ayrı millete mensup 1816 Afrika Misyoneri 23'ü Afrika ülkesi olmak üzere 44 farklı ülkede 316 dini topluluk halinde çalışmalarını sürdürmektedir. Çoğunluğu Avrupalı olan Beyaz Babalar (1350 misyoner) içinde Kuzey Amerikalılar 271 misyoner ile ikinci kalabalık grubu oluşturmaktadır. Ayrıca Güney Amerikalı ve Büyük Okyanus'daki adalardan da Afrika misyoneri olanlara rastlanmaktadır. Avrupa ülkeleri içinde en kalabalık Afrika misyoneri Fransa (382 misyoner) ve Belçika'dan (302 misyoner) çıkmıştır. Bu iki ülkeyi Kanada (242 misyoner) izlerken, Almanya 181 misyoner,

Hollanda 154 misyoner, İspanya 98 misyoner ve İngiltere 77 misyoner ile bu cemiyete önemli katkı sağlamaktadırlar.

Fransa'da toplam 376 ayrı tarikat birliği (confrérie) bulunmaktadır ki bunlardan 236'sı ülke sınırları içinde 140'ı ise yutdışında olup bunlardan 121'i Afrika'da faaliyet göstermektedir. Bu misyonerler Afrika'da toplam 339 öğrenci yetiştirmekte olup bunların 285'i Afrika yerlisi, 21'i Avrupa asıllı öğrenci, 21'i Asyalı ve 12'si Güney Amerikalı'dır. Bunların eğitim gördüğü yerler teoloji alanında Fransa'da Toulouse, İngiltere'de St. Edward's, Kenya'da Nairobi ve Fildişi Sahilinde Abidjan'da bulunmaktadır. Manevi eğitime ağırlık verilen merkezler ise Burkina Faso'da Bobo-Dioulasso ve Zambiya'da Kasamba'dır. Afrika Misyoneri olabilmek için ise ilk dönem eğitim görülen yerler daha yaygın olup Afrika'da Burkina Faso'nun başkenti Ouagadougou (Wagadugu), Etiyopya'da Adigrat ve Gana'da Esiju, Tanzanya'da Arusha, Kongo'da Bukavu ve Uganda'da Jinja şehirlerinde bulunmaktadır. Amerika'da Brezilya'nın Pinhais ve Meksika'nın Queretaro şehirlerinde, Asya'da Hindistan'ın Bangalore ve Filipinler'in Cebu şehirlerinde, Avrupa'da ise Polonya'da Lublin şehrinde dir.

Halen Afrika misyonerleri tarafından kendileri gibi Afrika yerlisi misyoner yetiştirmek üzere eğitim altında 339 öğrenci bulunmaktadır. Bunlardan 285 Afrikalı misyoner adayı iken Asya ve Avrupa kıtalarının her birinden yirmi birer misyoner adayı onlarla birlikte eğitimlerine devam etmektedir. Güney Amerika'dan da aralarında 21 misyoner adayı mevcuttur. Afrika ülkeleri arasından en fazla misyoner adayı Kongo'dan (51) olup bu ülkeyi Burkina Faso ve Zambiya 45, Uganda 31, Tanzanya 22, Burundi 16, Kenya ve Malavi 15 öğrenci ile takip etmekte olup diğer ülkelere ise daha az sayıda aday bu eğitimden geçmektedir.

Nasıl Beyaz Baba Olunur

Günümüzde Afrika Misyoneri olmak isteyen bir genç Roma'da Afrika Misyonerliği Cemiyeti genel sekreterliğine müracaat etmek zorundadır. Adayla aranan özelliklerin başında İncil'e bağlılık, Afrika için hizmet etme arzusu, lise bitirme seviyesine gelmiş bir gencin düşünce kabiliyeti, sağlam bir bünyeye sahip olmak, farklı milletlere mensup kişilerle birlikte çalışma ve yaşamaya istekli olmak ve yaş sınırı olarak da otuz yaşın üzerinde bulunmamak şartları aranmaktadır (<http://peres-blancs.cef.fr/etudes.htm>).

Avrupa ve Kuzey Amerika'daki Afrika Misyoneri adayı önce kendi ülkesinde birinci aşamayı tamamlar ki bu bir yıldan üç yıla kadar devam eder. Bu esnada felsefe, sosyoloji ve İncil derslerini takip eder. Aynı zamanda yabancı dil öğrenmeye başlayan adaylardan mutlaka İngilizce ve Fransızca bilmeleri zorunlu olarak isteniyor. Beyaz Baba olmak için geçirilen ikinci aşama için uluslararası bir ortam tercih ediliyor ve burada bir yıl süreyle adayın şahsi davranış ve düşünce yapısı ile ibadete bağlılığı sağlanıyor. Ruhi yönden hazırlanma (année sprituelle) denilen bu dönemde adayın önce kendini yakından tanıması sağlanırken Hz. İsa ve İncil'e ait derinliğine bilgi edinmesi sağlanıyor. İçtimai tarih yanında, ruh dünyası bilgisi ve temel metinlerin okunması bu dönemde önemli dersler arasında yer alır. Bu bir yıllık eğitimi İngilizce almak isteyenler Zimbabve'nin Kasama şehrine, Fransızca yapmak isteyenler ise Burkina Faso'nun Boo-Dioulasso şehrine gitmek zorundadır. Eğitimi esnasında aday ya papaz veya rahip olmaya karar verir. Bu aşamada adaylar Afrika Misyonerleri Cemiyeti'nin geleneksel kıyafetini giyip boyunlarına tespih (rosaire) takarlar ve resmen adaylığa kabul edilirler. Üçüncü aşama ise Afrika Misyonerleri Cemiyetine ait herhangi bir misyon içinde tamamlanır. Bu dönem artık yetişmenin tamamlandığına işaret eder. Aday kendi toplumu ve değerlerinin dışında yeni bir ortama ayak uydurma ve kendisinden önce bu yola girmiş olanlarla beraber yaşamayı ve birlikte çalışmayı öğrenir. Böylece o mahallin kilisesindeki hayat oraya devam edenlerle

paylaşılır. Bu aşamada adayın görevlendirileceği kilise Afrika Misyonerleri Cemiyeti tarafından ihtiyaca binaen belirlenir. Olgunlaşma dönemi olarak bilinen son aşama ise üç ile dört yıl arasında değişen bir süreyi kapsar ve aday eğer Fransızca olarak bu dönemi tamamlamak istiyorsa Fransa'da Toulouse şehri ve Afrika'da Fildişi Sahili'nin eski idari başkenti Abidjan şehrine, İngilizce olarak bu dönemi tamamlamak isterse Londra ve Afrika'da Kenya'nın başkenti Nairobi'ye gidecektir (<http://peres-blancs.cef.fr/centres.htm>; <http://peres-blancs.cef.fr/theologie.htm>).

Papaz olmak isteyen misyoner adayı İncil, teoloji, ahlak, dini hukuk gibi dersleri almak durumundadır; ama sadece laik bir görevli kalmakta ısrar ederse mesleki eğitimden geçer. Üçüncü veya dördüncü yılın sonunda adayın durumuna göre misyonerlik andı yapılarak Afrika Misyonerleri Cemiyeti'ne dahil olması sağlanır. Cemiyetin genel sekreterliğinin belirleyici konumu devreye girer ve aday gerek yetişmesi esnasında gösterdiği başarısı gerekse Afrika veya Uzak Doğu ülkelerinde o an itibarıyla uygun bir yere tayin edilir.

Afrika Misyonerleri Cemiyeti'nin halen İslam dünyasıyla diyalog çalışmalarını Jean-Marie Gaudel yönetmektedir. Fransa Kilisesi (Eglise de France) ile sıkı bağları bulunan Beyaz Babalar özellikle bu kurum içindeki İslam İle Münasebetler Sekreterliği (Secrétariat pour les Relations avec l'İslam-SRI) ile müşterek çalışmaktadır. Jean-Marie Gaudel bu sekreterliğin başına 1 Eylül 2000 tarihinde Fransa Piskoposlar Konferansı tarafından tayin edildi. Orta Afrika merkezli İslam ile münasebetleri düzenlemek üzere ise Kongo'da Orta Afrika İslam ile Münasebetler (Relations avec l'İslam en Afrique Centrale-RIAC) kuruldu (<http://peres-blancs.cef.fr/islam.htm>).

Beyaz Babalar bu cemiyetin kuruluşuyla birlikte Kuzey Afrika'da Müslüman toplumların içerisinde bulundular. Asırlarca iki din mensuplarının askeri, siyasi, hatta dini alanlarda kıyasıya mücadele ettiklerini iyi bilen Kardinal Lavigerie, kendi yetiştirdiği

misyonerlerin Müslümanlarla iyi münasebet kurarak dostluklarını kazanmalarını ve Müslüman toplumlara bedava hizmet götürmeleri talimatını verdi. Bu amaçla Cezayir, Tunus, Lübnan, Kudüs, Nijer, Mali, Çad, Burkina Faso, Sudan, Kenya ve Tanzanya'daki Müslüman toplumlar üzerine yakın ilgi duymaktadırlar.

Müslümanlarla yakın bir diyalog kurmak için Tunus'ta Arap Edebiyatı Enstitüsü (Institut des Belles Lettres) kurulurken Roma'da Arap ve İslam Tetkikleri Papalık Enstitüsü (Institut Pontifical d'Etudes Arabes et Islamiques-PISAI) bulunmaktadır. 1926 yılında Tunus'ta Beyaz Babalar tarafından kurulan bu enstitü, 1964 yılında Papa VI. Paul'un isteğiyle Roma'ya taşındı. Burada Arap ve İslam Tetkikleri üzerine üç yıllık bir lisans eğitimi verilmektedir. Bunu tamamlayanlara istedikleri takdirde aynı enstitüde doktora yapma imkanı bulunmaktadır. İslam dersleri 2001 yılında kadar Fransızca ve İngilizce verilirken, artık bir yıl da İtalyanca İslam'a giriş dersleri programına eklendi. Bu enstitü bünyesinde Arap-İslam dünyası konusunda ve dinler arası diyalog konusunda 27.000 kitap ve 450 süreli yayın mevcuttur. PISAI tarafından başta *Islamochristiana* olmak üzere *Etudes Arabes*, *Encounter*, *Revue annuelle du PISAI*, *Revue scientifique sur le Dialogue Islamochrétien* ve *Mission (Revue Peres Blancs Canada)* adlı dergiler yayınlanmaktadır. Yine Üniversite Formasyonu Enstitüsü (Institut de Formation Universitaire) öğrencinin seviyesine göre bir ile üç yıl arasında devam eden bir lisan eğitimi ile doktora seviyesinde eğitim ve araştırma yaptırmak üzere kurulmuştur (<http://peres-blancs.cef.fr/autresvoi.htm>).

Beyaz Babalar tarafından çok sayıda süreli yayın çıkarılmakta olup PISAI tarafından yılda bir defa yayınlanan *Islamochristiana* dergisi dışında Afrika kiliselerindeki Beyaz Babalar hakkında bilgiler vermek, her sayısında bir Afrika ülkesini tanıtmak, Afrika hakkında genel bilgiler vermek ve Fransa'da yaşayan Afrika Misyonerlerinin hayatlarını anlatmak üzere üç ayda bir yayınlanan *Voix d'Afrique* (Afrika'nın Sesi) dergisi, yine üç ayda bir beyaz rahibeler için çıkartılan *Bulletin trimestriel des Soeurs Blanches* (Beyaz Rahibeler

Üç Aylık Bülteni), ayda bir yayınlanan *Se Comprendre* (Anlaşmak) dergisi, *Présence, à nos Amis, Bulletin interne à la société, Rédaction, Buletin d'informations et d'actualités africaines, Africana Revue de Presse du Centre de documentation africaine des Missionnaires d'Afrique de la Province du Canada, Revue Proche Orient Chrétien, Revue Oecuménique, Vigilance Soudan, Revue Pères Balncs sur les pays du Tiers Monde, Enjeux internationaux, Revue de Théologie Missionnaire, Regard sur l'expérience missionnaire ve Carrefour déchanges entre Eglises de divers continenets* isimli birbirinden farklı yirminin üzerinde süreli yayınları bulunmaktadır (<http://www.pisai.org>).

Afrika Misyonerleri Cemiyeti'nin Yapısı

Afrika kıtasında Hıristiyanlar dışındaki bütün yerliler üzerinde Hıristiyanlaştırma faaliyeti yürüten cemiyet bünyesine dahil olan herkes bu amaç uğruna faaliyet gösterir. Üyeleri birlikte yaşamayı, ibadet etmeyi ve çalışmayı esas alırlar. Yavaşlatılmış, ama ciddi bir formasyonu gerektiren bir eğitim yapısı vardır. Aday, Araplar ve Müslümanlara karşı menfi kanaat sahibi olmayacaktır. İncil'e karşı içinde bir his uyanacak ve onun sorgulamasına tabi olduğunu düşünecektir.

Lavigerie'ye göre Afrika'da Hıristiyanlaştırma ile medeniyet birbirinden ayrılmaz iki parça gibidir. Kilise bu açıdan yerine göre barışın tesis edildiği kutsal bir mekan, yerine göre de medeniyetin tesisinde kaynaklık sağlayacak bir mekandır. Misyonerlik faaliyeti esnasında kazanılan tecrübeler ve öğrenilen bilgiler kaleme alınıp kitaplaştırıldı.

Kardinal Lavigerie tarafından daha ziyade Fransız din adamlarının misyonerlik faaliyeti yapmaları üzerine kurulan Afrika Misyonerleri Cemiyeti daha başında uluslararası bir yapıya kavuştu. Burada görev alan Fransızlar genelde ülkeleri dışında çalıştılar. Sadece yaşlılar, yurtdışında görev yapamayacak kadar hastalar veya cemiyetin arka planındaki eğitim, finans, teşkilat ve yaşlı rahip-

lerle ilgilenmek gibi vazifelere tayin edilenlerin Fransa'da kalmasına müsaade edildi.

Beyaz Babalar Dostluk Dernekleri (Associations des Amis des Peres Blancs-AAPB) adıyla Paris, Strasbourg, Lille, Lyon, Toulouse, Nantes, Angers şehirlerinde toplam sekiz ayrı dernek faaliyet göstermektedir.

Afrika Misyonerleri Cemiyeti, asırlık geçmişine rağmen dünyanın farklı ülkelerinde yeni topluluklar (communautés) açarak gençleşmeye çalışmaktadır. 1984 yılında Brezilya ve Meksika'da, 1985 yılında Polonya'da, 1991'de Filipinler'de ve son olarak 1992 yılında Hindistan'da birer toplum oluşturmuş bulunuyorlar.

Bibliyografya

- Jamil M. Abun-Nasr, 1987, *A History of the Maghreb in the Islamic Period*, Cambridge.
- J. F. Ade Ajayi ve Michael Crowder, 1992, *Atlas historique de l'Afrique*, (Eserin orijinali İngilizce olup Catherine Coquery-Vidrovitch tarafından yeniden gözden geçirilerek Fransızca olarak yayınlanmıştır.), Paris.
- Philippe Alméras, 1963, *Les Catholiques français*, Paris: La Table Ronde.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi: BOA, Yıldız Perakende Tahrirât-ı Ecnebiye ve Mâbeyn Mütercimliği: Y.PRK.TKM, dosya no:14, gömlek no:7, tarih: 13 Rebiülâhir 1306.
- BOA, Y.PRK.TKM, dosya no:14, gömlek no:14, tarih: 23 Rebiülâhir 1306.
- BOA, Yıldız Perakende Hariciye Nezareti Maruzatı: Y.PRK.HR, dosya no:12, gömlek no:8, tarih: 17 Ramazan 1306.
- Gérard Cholvy, Yves-Marie Hilaire, 1988, *Histoire religieuse de la France contemporaine*, Bibliothèque historique Privat, Paris.
- Gilbert Comte, 1988, *L'Empire triomphant 1871-1936*, Paris: L'Aventure coloniale de la France,.
- Père J. Cussac, 1940, *Un géant de l'apostolat: Le cardinal Lavignerie*, Paris: Librairie missionnaire,.
- Jacques Durand, 1975, "Missionnaires d'Afrique", *Catholicisme Hier Aujourd'hui Demain*, Paris: Letouzey et Ané, IX, s.382-394.

- Jean Ganiage, 1994, *Histoire contemporaine du Maghreb de 1830 à nos jours*, Paris: Fayard.
- François_Georges Dreyfus, 1988, *Histoire de la démocratie chrétienne en France. De Chateaubriand à Raymond Barre*, Paris: Editions Albin Michel.
- P. Grillou, 1975, "Livinhac (Léon)", *Catholicisme Hier Aujourd'hui Demain*, Paris: Letouzey et Ané, VII, 905-906.
- Halil Halid (Çerkeşizade), 1906, *Cezayir Hatıratından*, Kahire: İctihad Matbaası.
- Mustafa Hâlidî, Ömer Ferrûh, 1964, *et-Tebşîr ve'l-İsti'mâr fi'l-Bilâdi'l-Arabiyye*, Beyrut.
- Joseph Hajjar, 1979, *Le Vatican-La France et la Catholicisme oriental (1878-1914): Diplomatie et Histoire de l'Eglise*, Paris: Editions Beauchesne.
- George Hardy, 1953, *Histoire sociale de la colonisation française*, Paris: Larose.
- Ahmet Kavas, 2003, *L'enseignement islamique en Afrique francophone: Les médersas de la République du Mali*, İstanbul: İrcica Yayınları.
- Ahmet Kavas, 2002, "Afrika'da Misyonerlik Faaliyetleri", (Müzakere) 2000. *Yılında Hıristiyanlık (Dünü, Bugünü, Geleceği) Dinler Tarihi Araştırmaları-III, Uluslararası Sempozyumu (9-10 Haziran 2001-Ankara)*, Ankara: Dinler Tarihi Derneği Yayınları/3, s.447-452.
- Ahmet Kavas, 2004, "Fransa laik oldu, Kara Afrika'yı Hıristiyan yaptı", *Hürriyet Tarih*, 2 Haziran 2004, s.12-17.
- François Lebrun, 1989, *Les grandes dates du Christianisme*, Paris: Larousse.
- Olivier Lettré-Grenouilleau, 2003, *Les traitres négrières*, Paris: La Documentation française, Paris.
- Magali Morsy, 1984, *North Africa 1800-1900. A Survey From the Nile Valley to the Atlantic*, London: Longman.
- R. P. Nique, 1927, "L'Islam et les noirs du Sénégal", *L'Islam et les missions catholiques*, Librairie Bloud & Gay, Paris, 135-161.
- François Renault, 1987, *Tippo-Tip: Un potentat arabe en Afrique centrale au XIXème siècle*, Paris: Société Française d'Outre-Mer.
- Benjamin Stora, 1991, *Histoire de l'Algérie coloniale 1830-1954*, Paris: La Découverte.
- R. Dufour de la Thuillerie, 1927, "Introduction", *L'Islam et les missions catholiques*, Librairie Bloud & Gay, Paris, 5-24.

<http://peres-blancs.cef.fr> (Ulaşım tarihi:17 Haziran 2004)

<http://www.pisai.org/francese/francais.html> (Ulaşım tarihi:17 Haziran 2004)

<http://www.africamission-mafr.org/sitenations.htm#1>(Ulaşım tarihi: 17 Haziran 2004)

The Society of Missionaries of Africa: White Fathers (Peres Blancs)

Citation/©: Kavas, Ahmet, (2004). The Society of Missionaries of Africa: White Fathers (Peres Blancs), *Milel ve Nihal*, 1 (2), 9-39.

Abstract: After the occupation of Algeria, the Catholic Church of France founded there an archbishopric for the French immigrants in Algeria. Charles Lavigerie has appointed as the first archbishop of this new archbishopric and been very active to carry out missionary activities throughout Africa, especially the north, east and west parts of the continent. He founded the Société des Missionnaires d'Afrique which contained two main bodies, Pere Blancs and Soeurs Blanches. The main target of this society was the Muslim population of the North and West Africa. The missionaries of Pere Blancs focused their studies first to the Muslim orphans living in the orphanages which were administered by them. They were also interested in the African slaves whom they bought from the slavery merchants. The missionaries let free and tried to educate them as Christians. The missionary activities of the Society of Missionaries of Africa which approximately began a hundred and forty years ago are still quite intense in the whole of Africa. The missionaries of the Society have also written down their missionary experiences and information on indigenous cultures. Today, they support their dialogical activities with a journal called *Islamochristiana* published by PISAI in Rome.

Key Words: White Fathers (Peres Blancs), Missionaries, Lavigerie, Christinity, the Society of Missionaries of Africa
